

## **Тема Великої Вітчизняної війни у діяльності Бахмацького історичного музею**

“Несказанно прекрасною була Україна перед війною і ніколи, скільки світ стоїть, не була вона такою багатою і пишною... такою небачено прекрасною, як того літа, – читаємо у воєнних виступах нашого земляка О.П. Довженка, – та страшне горе зруйнувало все, завдало величезних матеріальних збитків, зламало, знищило сотні, тисячі людських доль”. Не минуло воно й Бахмаччини.

Матеріали про Велику Вітчизняну війну представлені в Бахмацькому історико-красознавчому музеї. Одним із перших висвітлив цю тему його засновник М.Г. Яременко. У 1950-х роках Микола Гнатович почав писати історію села Бахмач. І ця робота так його захопила, що на основі зібраних матеріалів виник музей. Люди несли до нього все, що знаходили, а події 1941 – 1945 років тоді ще не так далеко відійшли в минуле, тому більша кількість експонатів була саме з воєнної тематики. Особливо велику роботу М.Г. Яременко провів по збору матеріалів про спалених окупантами жителів села. Тепер музей переїхав до міста Бахмача, працює новий колектив, але робота в цьому руслі не припиняється, а навпаки...

Предмети воєнного часу в музей потрапляють по-різному. Так, в 1957 році в с. Бахмач відбувалось перепоховання загиблих воїнів. Серед речей, які були знайдені тоді, – невеличкий клаптик папірця. На ньому рукою загиблого солдата написано прізвище, ім'я, ім'я по-батькові та адреса. Це – як звернення до нас, живих, із вічності. Рідкісний експонат знайшов прописку в музеї.

Часто речі приносять діти. Серед них трапляються й небезпечні вісники війни. Нещодавно школярі принесли німецьку міну і радянський снаряд. Вони виявилися бойовими і нерозрядженими, тому їх передали спеціалістам-мінерам. А от щит кулемета залишився назавжди в музеї.

Дізнаємось про те, що цікавить, і спілкуючись із людьми під час екскурсій, індивідуальних відвідань музею, у розмові зі знайомими. Ось саме таким чином було встановлено, що кімната бойової слави в с. Тиниця припинила існування. Звідти Бахмацький музей отримав нові експонати – гвинтівку, кулеметний патронташ, американську каністру, протигаз.

Програмою комплектування фондів передбачене збирання інформації та експонатів по населених пунктах району. В результаті цієї роботи були записані спогади учасників подій, очевидців у м. Бахмач, с. Григорівка, с. Городище. Люди, що вціліли, вижили, тепер своїми словами оповідали, як це було.

Спогади часто дуже болісні. От, наприклад, про Д.Т. Руденка, уродженця с. Бахмач, який служив у розвідувальній авіації згадував його брат Петро Тимофійович: “Його частина отримала завдання розвідати ворожі укріплення в районі Бахмача. Пролітаючи над рідною хатою, Дмитро Тимофійович побачив матір і німецького офіцера, що був на подвір'ї. Жінка підняла руки до неба і кричала: “Синку, синку”. Підказувало серце, що в літаку її дитина.

Незабаром біля села приземлився той самий літак. Два пілоти вийшли з нього з речами, документами, фотографіями загиблого Д.Т. Руденка. Один із прибулих розповів: “Я разом із старшим лейтенантом Руденком кружляли над селом, вашою

хатою і помахом крила вітали Вас”.

“Так значить не помилялося моє серце, – відказала мати”.

А кого залишать байдужими спогади Марії Олексіївни Лященко: “Коли палили людей, то був “вой”. В одній із хат жив німець. У момент спалення наших він ходив по хаті і говорив: “Рус – дурак”. Тоді він і посивів: не зміг пережити цього крику”.

Людей, які пережили це страшне лихо, залишається дуже мало. Отож, треба поспішати.

Минулого (2003) року музеєм проведена пошукова робота по складанню списків цивільних людей, які загинули на території Бахмацького району. Ця інформація використана при написанні “Книги Скорботи України. Чернігівська область”. Знайдені також фотографії жертв фашистського окупаційного режиму.

В музеї зберігаються і живописні твори на воєнну тематику, автори яких – учасники Великої Вітчизняної війни. Так, у 1973 році Кузьма Григорович Руденко передав до наших фондів альбом фронткових малюнків свого сина Григорія. У дарчому записі є слова: “Ця книга врятувала художнику життя – куля потрапила в речовий мішок із альбомом, який знаходився за спиною”. Понад 40 робіт тепер в музеї. Г.К. Руденка немає вже, а війна, її справжнє обличчя – в його малюнках.

Події 1941 – 1945 років відображають колишні фронтвики у своїх живописних творах і нині. Як пекучий спогад про минуле з’являються з-під їхнього пензля картини на воєнну тематику, наприклад: полотно “Залп катюш на Волоколамському шосе” Івана Василювича Цапа. А нещодавно самодіяльний художник із с. Бахмач Іван Панасович Ковтун подарував музею свою картину “Медико-санітарний батальйон. Литва. 1944 р.”, написану на основі власних воєнних спогадів, адже Іван Панасович був санітаром.

Під час збирання експонатів до музейного зібрання потрапили фронткові листи сім’ї Кучеренків і 168 листів Григорія Кащенко, які чекають на свого дослідника.

Дуже багато цікавого у листах з архіву Олександра Володимировича Шкури, молодого поета-журналіста, розстріляного фашистами у Плисках 1943 року (409 од.). Вони створюють доволі цілісний образ особистості цієї обдарованої людини.

На основі зібраних матеріалів у кінці 1980-х років була створена експозиція, що розповідає про участь бахмачан у Великій Вітчизняній війні. Але життя не стоїть на місці, відкриваються нові факти історії, надходять нові експонати, тому експозиція постійно доповнюється, змінюється. Крім того, воєнні реліквії використовуються для створення виставок.

Величезний інтерес відвідувачів, як молоді, так і дорослих, викликали матеріали, що експонувалися на виставці “Ніхто не забутий, ніщо не забуто”, зокрема, робоча німецька картка Євгенії Василівни Танани, жительки м. Бахмач, та інші документи людей, які перебували у німецькій неволі; виклик на медкомісію із фальшивим медичним діагнозом, свідомо поставленим лікарем із містечка Дмитрівка, щоб молоду людину не вивезли на рабську працю до Німеччини. Не можуть не зацікавити і щоденники місцевого краєзнавця Бориса Гнатовича Киричка та вихованця Бахмацького дитячого будинку Толі Листопадава, які велися в ті часи, тощо.

Плануємо виставити й експонати, які останнім часом надійшли до музею, наприклад: зображення німецького кладовища в Бахмачі в 1943 році.

Музей постійно співпрацює зі школою. На вечори, які організуються для учнів, запрошуюються ветерани Великої Вітчизняної війни. Школярі, спілкуючись з тими, хто зі зброєю в руках боронив рідну землю, дізнаються, що таке фашизм, яких мук і страждань завдав він народам Європи, скільки жертв зазнав наш народ у битві з

ним, вчаться берегти й цінувати мир.

Все менше й менше залишається ветеранів. Сьогодні багато хто із них розміняв дев'ятий десяток. Але вони хочуть, щоб ми знали про це лихоліття. Тепер у нашому музеї є “Заповіт нащадкам” – книга листів-спогадів, написаних ветеранами. Пам'ять про Велику Вітчизняну війну безмежна, невичерпна, вічна. Сучасникам і майбутнім поколінням її заповідали у цій книзі.

Зберігаючи пам'ять про Велику Вітчизняну війну, її жертви, віддаючи належне її героям, працівники музею виступають на місцевому радіо і шпальтах газети з розповідями про події воєнних років, публікують спогади; відшуковують невідомі досі дані і нові імена; проводять чимало тематичних екскурсій тощо.

Загалом, вся багатопланова діяльність музею по висвітленню теми Великої Вітчизняної війни має не тільки велике пізнавальне значення, але і виховує почуття патріотизму, любові до рідного краю.